

Nils Bejerot och den svenska narkotikapolitiken

Recenserad bok: Nils Bejerot och den svenska narkotikapolitiken

Författare: Björn Johnson

Förlag: Arkiv förlag, Lund (2021).

Nils Bejerot var läkare (socialläkare, psykiatrisk konsultläkare åt Stockholmspolisens), forskare och samhällsdebattör. Efter en period som forskningsläkare i narkomani, finansierad av Medicinska forskningsrådet, var han också verksam som lektor i socialmedicin vid Karolinska institutet fram till pensionen. Han var hela tiden polisläkare, utbildade poliser i narkotikafrågan och initiativtagare och förgrundsgestalt inom lobbyorganisationer som Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle och Svenska Carnegieinstitutet. Han skrev ett 10-tal böcker och omkring 600 kortare texter, huvudsakligen debattartiklar. Hans första bok var "Barn, serier och samhälle" (1954), som kritiserade dåtidens serietidningars våldsromantik, rasfördomar och stereotypa kvinnoroller. År 1968 publicerades "Narkotikafrågan och samhället" (1968), som omfattande 500 sidor. Utöver debatten om narkotika skrev Bejerot bland annat om brottslighet, psykisk sjukdom, tecknade serier, läkemedelsreklam och sjukskrivning. År 1974 försvarade han sin doktorsavhandling Narkotikamissbruk och narkotikapolitik, som byggde på data från stickmärken de som Stockholmspolisens arresterat. Han tes var att en restriktiv narkotikapolitik minskade problemen, en mycket omdiskuterad slutsats. Året efter blev han docent.

Denna intressanta bok, skriven av statsvetaren och professorn i social arbete vid Malmö universitet, syftar till att göra en idéanalys av Nils Bejerots narkotikapolitiska tänkande och ställer frågan: Är det rimligt att benämna honom den svenska narkotikapolitikens fader? Boken ger en intressant och spännande belysning av denna fråga, svaret ges inte i denna recension men väl i boken.

Boken inleds med tre korta kapitel som beskriver bokens teoretiska och metodmässiga utgångspunkter och ger en beskrivning av den svenska narkotikapolitikens utveckling från 1960-talet till nutid (den svenska nolltoleransen utveckling). Boken beskriver begrepp och personer som figurerat i fältet på ett upplysningsätt. Ett kapitel belyser Bejerots livshistoria, hans uppväxt, politiska bakgrund och karriär. Boken konstaterar att Bejerot gjorde ett stort intryck på sin samtid.

Bejerots syn på narkotika och narkotikaproblem sammanfattas i tre punkter: epidemiteorin (stark betoning av smittsamhet), driftsteorin (narkomani som en inlär, artificiell drift) och kritiken av symtomteorin. Enligt Bejerot: "Symptomteorin är inte bara felaktig och kvasivetenskaplig, den är också förödande för behandlingsarbetet. Resultatet blir att man rotar i bakgrundförhållanden som för länge sedan är överspelade. Man jaga brandorsaker i stället för att släcka bränder". Narkotika var också ett hot mot välfärdssamhället. Centralt i Beje-

rots argumentation var erfarenheterna från det legala förskrivningsexperimentet 1965-67, då narkotika skrev ut för självadministration till kända missbrukare. ”Den stora oredans tid i svensk narkotikapolitik” enligt Bejerot. Ett omfattande kapitel i boken analysera det narkotikafria samhällets politik. Debatten om legal förskrivning, vårdfrågor och kontrollpolitikens utveckling belyses och relateras till hur Bejerots teoretiska perspektiv omsatts i konkreta insatser. Narkotikakontrollen som går till exempel från utbudsbekämpning till efterfrågebekämpning med kulmen i kriminalisering av det egna bruket 1988. Bejerots epidemiologiska syn på missbruksproblemet gav fokus också på själva agensen. Det gällde att kontrollera spridningsvägar. Insatser för att minska missbrukets skadeverkningar kom först efter Bejerots död: sprututbytesprogram, överdosprevention och utökade metadonprogram.

I det avslutande kapitlet ger Björn Johnson sitt nyanserade svar på frågan om Bejerot var den svenska narkotikapolitikens fader. Boken är mycket läsvärd. Den ger rikhaltig dokumentation för sina slutsatser och den utgör ett gott bidrag till kunskapen om den svenska narkotikapolitikens utveckling och de olika narkotikapolitiska kontroverser som funnits och ännu finns i Sverige. Läs boken och förundras över hur mycket en akademiker som socialmedicinaren Nils Bejerot kan åstadkomma om han eller hon inte bara verkar inom akademins elfenbenstorn utan engagerar sig i den samhällsliga debatten och ger sitt bidrag till strävan efter att skapa ett bättre samhälle för alla.

Charli Eriksson
Professor emeritus